

ABANDONUL DE FAMILIE

Ionuț Daniel Tănase

Abstract

The incrimination of family abandonment being a takeover from the old regulation, adopting only the forms of individualisation of punishment, made us wonder whether it covers the whole spectrum of facts and the consequences produced for a correct legal classification.

Because any law is perfect, and the legislator at a given moment did not have the ability to foresee, we used the analogy of the law to fill the shortcomings, respecting the very principle of the strict interpretation of the criminal law.

Keywords: *family abandonment, legal classification, analogy of law*

I. Introducere

Familia a constituit în istoria omenirii unul dintre cei mai importanți factori pentru formarea și dezvoltarea personalității umane și tocmai de aceea, în toate legislațiile din țările lumii contemporane, aceasta este ocrotită prin diverse norme morale sau juridice. În România se acordă atenție deosebită ocrotirii familiei și relațiilor sociale ce se stabilesc între membrii acesteia, pe de o parte, și între aceștia și instituțiile existente în stat, pe de altă parte¹.

Considerând familia principalul punct de existență, dezvoltare psihică, dezvoltare fizică și principalul factor educativ al individului, putem considera că aceasta este una dintre cele mai importante valori sociale din punct de vedere sociologic prin care, raportat la dependența științei juridice de cea sociologică, legiuitorul penal român a ales să ocrotească și să acorde importanță acestei valori sociale prin instituirea protecției juridice familiei prin dispozițiile Codului penal. Cu toate acestea familia nu este protejată doar prin norme de drept penal ci și prin dispozițiile Constituției și ale Codului civil, însă acestora nu le sunt specifice normele juridice prohibitive, precum cele Codului penal, ci prin norme dispozitive și/sau imperative, în funcție de limbajul folosit în dispoziția care instituie o anumită conduită să identificăm caracterul imperativ sau dispozitiv al normei. **A.** Astfel, Constituția României [art. 48 **Familia** (1) Familia se întemeiază pe căsătoria

¹ Ilie Pascu, Mirela Gorunescu, *Drept penal. Parte specială*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 604.

liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor. (2) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă. (3) Copiii din afara căsătoriei sunt egali cu cei din căsătorie.] fiind Legea fundamentală se caracterizează prin superioritate juridică față de toate celelalte acte normative, fie organice, fie ordinare, în cazul acesta niciun act normativ neavând permisiunea să se abată de la normele Legii fundamentale fiind obligatoriu ca acestea să fie conforme cu dispozițiile Constituției. **B.** Codul civil neabătându-se de la prevederile constituționale instituie regimul juridic al conduitelor pe care trebuie să le adopte fiecare individ în raporturile sale private, atât cu persoanele fizice/persoanele juridice private cât și cu persoanele juridice de drept public și autoritățile publice. Codul civil în cuprinsul său instituie regimul juridic general și special de întocmire a familiei [Cartea a II-a *Despre familie*], cum ia aceasta naștere sau încetează și cum ea este recunoscută atât de societate cât și protejată de către legiutor, și totodată arată ce obligații și ce drepturi revin membrilor familiei prin normele dreptului civil.

Astfel, familia, ca entitate protejată juridic prin mijloacele dreptului civil se arată că „familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora, precum și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educare copiilor lor. [art. 258 alin. (1) C. civ.]. Deoarece legea substanțială civilă are ca obiect protejarea și reglementarea acelor raporturi juridice care nu exprima grad de pericol social, ci pe acelea care, reprezentând importanță pentru membrii societății ca indivizi, sunt protejate astfel încât dacă ele suferă vreo atingere, declanșându-se conflictul de drept privat el să poată fi restabilit conform spiritului legii civile, bunei-credințe și respectării ordinii publice.

II. Sediul materiei

1. Incriminarea abandonului de familie se află reglementată în Partea specială, a Codului penal, în cuprinsul Titlului VIII *Infrațiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială*, Capitolul II *Infrațiuni contra familiei*, în cuprinsul art. 378 cu titlul indicativ *Abandonul de familie*.

Cu privire la denumirea Titlului VIII doctrina² arată că „fără nicio constrângere, conviețuirea oamenilor se bazează pe buna înțelegere între aceștia și pe spiritul de înțajutorare. „Conviețuirea socială” nu este însă un concept abstract, care se raportează numai la comportamentul corespunzător sau necorespunzător al oamenilor în societate, ci trebuie să privească și respectul ce trebuie să-l acorde oamenii față de atributele fundamentale care țin de persoana fizică, față de

² *Idem*, p. 599.

patrimoniul public sau privat ori în legătură cu alte valori existente în societate (familia, sănătatea publică, exercitarea liberă a cultelor religioase etc.).

Având în vedere că în societate există numeroase cazuri de încălcare a regulilor stabilite între oameni, pe de o parte, precum și față de instituțiile abilitate să asigure un climat propice pentru viața și activitatea membrilor societății, s-au stabilit norme juridice prin care sunt ocrotite valorile arătate. În cazul faptelor cu un grad de pericol social scăzut, relațiile de conviețuire sociale sunt ocrotite prin mijloace juridice extrapenale, de drept civil, de drept administrativ etc. Împotriva faptelor de o mai mare gravitate, aceste relații sunt ocrotite și prin mijloace specifice dreptului penal”.

Norma de incriminare

Art. 378. Abandonul de familie. (1) *Săvârșirea de către persoana care are obligația legală de întreținere, față de cel îndreptățit la întreținere, a uneia dintre următoarele fapte:*

a) *părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor, expunându-l la suferințe fizice sau morale;*

b) *neîndeplinirea, cu rea-credință, a obligației de întreținere prevăzute de lege;*

c) *neplata, cu rea-credință, timp de 3 luni, a pensiei de întreținere stabilite pe cale judecătorească,*

se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

(2) *Cu aceeași pedeapsă se sancționează neexecutarea, cu rea-credință, de către cel condamnat a prestațiilor periodice stabilite prin hotărâre judecătorească, în favoarea persoanelor îndreptățite la întreținere din partea victimei infracțiunii.*

(3) *Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.*

(4) *Fapta nu se pedepsește dacă, înainte de terminarea urmăririi penale, inculpatul își îndeplinește obligațiile.*

(5) *Dacă, până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, inculpatul își îndeplinește obligațiile, instanța dispune, după caz, amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, chiar dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru aceasta.*

2. Aspecte comune infracțiunilor care privesc conviețuirea socială³

A. 1. a. *Obiectul juridic.* Obiectul juridic generic este format din relațiile sociale privind conviețuirea socială, considerată ca valoare socială principală și diferitele fascicule de relații care intră în calcularea acesteia ca valori sociale⁴.

Incriminările din Titlul VIII, Capitolul II din Codul penal protejează în mod specific anumite componente ale vieții de familie: caracterul monogam al căsătoriei, interdicția relațiilor sexuale între anumite rude, respectarea dreptului de a primi întreținere de la membrii familiei care au această obligație, respectarea

³ Prezentarea urmează schema din Ilie Pascu, Mirela Gorunescu, *Drept penal. Parte specială*, Ed. Hamangiu, București, 2008, pp. 599-600.

⁴ *Ibidem.*

dreptului părintelui de a avea legături personale cu minorul și respectarea dreptului de a frecventa cursurile învățământului general obligatoriu⁵.

b. *Obiectul material*. Cele mai multe dintre aceste infracțiuni au obiect material format din corpul persoanei, avându-se în vedere Capitolul II al Titlului VIII.

Într-o altă opinie⁶ infracțiunile din Capitolul II nu au obiect material.

B. *Subiecții infracțiunii*. În cazul infracțiunilor analizate din Capitolul II, Titlul VIII, subiectul activ cât și subiectul pasiv sunt subiecți calificați, fiind necesar ca aceștia să fie membru de familie.

Având în vedere că infracțiunile din acest capitol se săvârșesc în cadrul relațiilor de familie, subiecții infracțiunii sunt circumstanțiați. Astfel, *subiectul activ* poate fi o persoană căsătorită care încheie o nouă căsătorie, o rudă în linie directă ori frate sau soră, un părinte sau altă persoană obligată la întreținere, o persoană căreia i-a fost dat în plasament minorul etc. *Subiectul pasiv* poate fi statul, persoana îndreptățită la întreținere, minorul etc.⁷

C. *Latura obiectiva*. a. *Elementul material*. Din punct de vedere obiectiv, aceste infracțiuni se săvârșesc prin acțiuni și acestea sunt, de regulă, ca modalități faptice, alternative. În titlul VIII al Părții Speciale din Codul penal sunt mai multe infracțiuni care se săvârșesc prin acțiuni sau inacțiuni, ori numai prin inacțiuni (abandonul de familie de exemplu).

Uneori, fapta se poate comite și prin inacțiune, atunci când există o obligație de a acționa prevăzută de lege [de exemplu lăsarea fără ajutor, în cazul art. 387 alin. (1) lit. a) C. pen.].

b. *Urmarea imediată*. La marea majoritate dintre aceste infracțiuni, urmarea socialmente periculoasă constă în crearea unei stări de pericol⁸ pentru valorile sociale ocrotite de lege și care privesc familia, sănătatea publică, liniștea publică.

⁵ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială II*, Ed. C.H. Beck, București, 2018, p. 458.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Gândindu-ne dacă infracțiunea este de rezultat sau de pericol, raportat la consecințele acțiunii sau inacțiunii, cu privire la rezultatul pe care-l produce acțiunea de părăsire, alungare sau inacțiunea de lăsare fără ajutor, subiectul pasiv fiind supus suferințelor fizice, suferințele pricinuite astfel nu ar reprezenta un rezultat datorat neglijării din partea întreținătorului obligat la întreținere? Iar dacă în urma alungării subiectul pasiv va suferi acolo unde urmează să se adăpostească răni fizice sau altele asemenea, care pot, după caz necesita și zile de îngrijiri medicale, persoana astfel alungată, stabilindu-se legătura de cauzalitate dintre acțiunea de alungare și urmarea imediată pricinuită, considerându-se că dacă subiectul pasiv îndreptățit la întreținere nu ar fi suferit acțiunea urmate de rănilor dobândite din motive obiective aflate în legătură directă cu acțiunea de alungare (subiectul pasiv să nu își fi creat singur suferințele) acesta nu s-ar concretiza într-un rezultat și care să dea incriminării abandonului de familie forma prevăzută la alin. (1) caracterul unei infracțiuni de rezultat? Iar în cazul acțiunii de alungare, părăsire având în vedere corpul persoanei vătămate îndreptățite legal la întreținere dacă sunt produse suferințe fizice, incriminării nu-i devine specific rezultatul produs subiectului pasiv ocrotit prin norma de incriminare?

c. *Legătura de cauzalitate*. Între acțiunile sau inacțiunile care constituie elementul material al acestor infracțiuni și urmarea socialmente periculoasă trebuie să existe o legătură de cauzalitate și, uneori, aceasta trebuie dovedită și constatată de către instanțele de judecată.

D. *Latura subiectivă*. Toate infracțiunile din Capitolul II, Titlul VIII se comit cu intenție, directă sau indirectă. Condiția relei-credințe este prevăzută de legiuitor în unele situații [de ex. 378 alin. (1) lit. b), c) C. pen.].⁹

Referitor la cele expuse mai sus cu privire la incriminarea avută în vedere dacă ar fi de pericol sau de rezultat, într-o echilibrare a argumentelor pro și contra, având în vedere că incriminarea se referă la obligația legală de întreținere care din punct de vedere civil este o obligație care trebuie executată în natură, adică prestațiile de îngrijire trebuie să se materializeze efectiv în medicamente, hrană, îmbrăcăminte sau alte asemenea prestații periodice sau necesare la un moment dat pentru întreținere membrilor de familie îndreptățiți la întreținere. Având în vedere prestația în natură a îngrijirii și efectele neacordării sale, respectiv dacă subiectului pasiv calificat nu-i este administrat tratamentul pentru boala de care suferă și suportă consecințe mai grave decât atunci când i s-ar fi administrat medicamentul, ulterioara stare de sănătate a celui îndreptătit la întreținere agravându-se, se transformă într-o stare de pericol aflată în legătură cauzală cu inacțiunea subiectului activ calificat de a administra tratamentul sau de a i-l procura spre administrare.

Revenind la argumentul că infracțiunea de abandon de familie este o infracțiune de rezultat, în cazul în care subiectul pasiv calificat suferă prejudicii fizice datorate acțiunii subiectului activ calificat, prejudicii fizice aflate în legătură cauzală cu acțiunea de părăsire, alungare, inacțiunea de lăsare fără ajutor, dacă subiectului pasiv îi sunt cauzate astfel suferințe fizice materializate în răni și alte asemenea, abandonul realizat în una din modalitățile sale faptice din alin. (1) lit. a) având potențial prin forma de lăsare fără ajutor, părăsire, alungare nu poate primi ca rezultatul prejudiciilor fizice dobândite de subiectul pasiv îndreptătit la întreținere? Adică să se transforme dintr-o infracțiune de pericol într-o infracțiune de rezultat?

Apelând la procedeul analogiei („interpretarea prin analogie este o metodă de interpretare care se folosește în mai mică măsură în dreptul penal și care constă în explicarea sensului unei legi penale cu ajutorul altor norme care sunt asemănătoare, abordând aceeași materie, dar care au o formulare mai clară” Alexandru Boroi, *Drept penal. Parte generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 46) pentru a da sens celor ce vor fi expuse, raportându-ne la infracțiunile contra integrității corporale sau sănătății acestea fiind infracțiuni de rezultat, diferența făcându-se pe terenul elementului material (în cazul infracțiunii de lovire sau alte violențe, subiectului pasiv îi sunt aplicate lovituri în mod direct de către subiectul activ, lovituri care sunt cauzatoare de suferințe fizice), urmarea imediată fiind suferințele fizice care necesită pentru vindecare zile de îngrijiri medicale.

Având în vedere cele expuse mai sus nu este exclus ca infracțiunea să se transforme dintr-o infracțiune de pericol într-o infracțiune de rezultat; iar cu un ultim argument, în acest sens, dacă latura subiectivă este caracterizată prin forma intenției directe sau indirecte de a i se produce subiectului pasiv calificat suferințe fizice prin părăsire, alungare, lăsare fără ajutor, ea este o infracțiune de rezultat dacă acțiunea/inacțiunea este realizată în scopul de a-i fi produse subiectului pasiv suferințe fizice.

Cu toate acestea, legea penală și valorile sociale pe care aceasta le protejează, luând în considerare procedeul analogiei pentru a interpreta incriminarea abandonului de familie, raportând această incriminare la infracțiunile de rezultat din Titlul I *Infracțiuni contra persoanei*, Capitolul II *Infracțiuni care aduc atingere integrității corporale sau sănătății*, infracțiuni caracterizate prin rezultatul pe care-l produc pentru valoarea socială protejată, putem spune că urmarea imediată care este un prejudiciu fizic reprezintă rezultatul acțiunii de alungare, părăsire sau a inacțiunii de lăsare fără ajutor.

⁹ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 459.

III. Analiza infracțiunii de abandon de familie.

1. Condiții preexistente.

A. *Obiectul infracțiunii.* a. *Obiectul juridic special* al infracțiunii îl constituie relațiile sociale referitoare la familie și a căror existență și dezvoltare sunt condiționate de respectarea obligației de solidaritate și de sprijin moral și material. Între membrii familiei¹⁰ nu este vorba de un sprijin moral și material general și abstract, ci de un sprijin concret, efectiv, constând în furnizarea mijloacelor de întreținere aceluia dintre membrii familiei care se află în nevoie¹¹. Asemenea obligație decurge din relațiile de rudenie, precum și din prevederile Codului civil.¹²

Totodată, obiectul juridic constă în relațiile sociale care presupun obligația de întreținere¹³ între membrii familiei (această din urmă noțiune fiind înțeleasă în sens comun)¹⁴.

În varianta asimilată a infracțiunii, obiectul juridic este doar indirect legat de obligația de întreținere între membrii aceleiași familii, operând o „subrogație” cu privire la o asemenea obligație, în cazul în care s-a cauzat moartea unei persoane ai căror moștenitori aveau dreptul să primească întreținere de la acesta. Atât în

¹⁰ Art. 177 „Membru de familie”. (1) Prin membru de familie se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute în alin. (1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești.

¹¹ Alexandru Boroș, *Drept penal. Parte specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 701.

¹² Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 471.

¹³ Art. 513 Cod Civil „Obligația de întreținere există numai între persoanele prevăzute de lege. Ea se datorează numai dacă sunt întrunite condițiile cerute de lege.”

Art. 514 Cod civil „(1) Obligația de întreținere are caracter personal. (2) Ea se stinge prin moartea debitorului sau a creditorului obligației de întreținere, dacă prin lege nu se prevede altfel. (3) Dreptul la întreținere nu poate fi cedat și nu poate fi urmărit decât în condițiile prevăzute de lege.”

Art. 516 Cod civil „(1) Obligația de întreținere există între soț și soție, rudele în linie dreaptă, între frați și surori, precum și între celelalte persoane anume prevăzute de lege. (2) Dispozițiile alin. (1) privind obligația de întreținere între rudele în linie dreaptă, precum și între frați și surori sunt aplicabile și în cazul adopției. (3) Obligația de întreținere există între foștii soți, în condițiile prevăzute de lege.”

Art. 530 Cod civil „(1) Obligația de întreținere se execută în natură, prin asigurarea celor necesare traiului și, după caz, a cheltuielilor pentru educare, învățatură și pregătire profesională. (2) Dacă obligația de întreținere nu se execută de bunăvoie, în natură, instanța de tutelă dispune executarea ei prin plata unei pensii de întreținere, stabilită în bani. (3) Pensia de întreținere se poate stabili sub forma unei sume fixe sau într-o cotă procentuală din venitul net lunar al celui care datorează întreținere. Dispozițiile art. 529 alin. (2) și (3) rămân aplicabile”.

¹⁴ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială II*, Ed. C.H. Beck, București, 2018, p. 471. Pentru detalii, a se vedea și Vasile Dobrinioiu, Mihai Adrian Hotca, Mirela Gorunescu, Maxim Dobrinioiu, Ilie Pascu, Ioan Chiș, Costică Păun, Norel Neagu, Mircea Constantin Sinescu, *Noul Cod Penal comentat. Partea specială*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 900.

această variantă, cât și în cea prevăzută de la alin. (1) lit. c), în mod subsidiar se protejează și autoritatea de care se bucură hotărârile judecătorești¹⁵.

b. Obiectul material îl constituie bunurile de care a fost lipsită persoana îndreptățită la ajutor și întreținere¹⁶.

Într-o altă opinie¹⁷ infracțiunea de abandon de familie nu are obiect material, susținându-se că aceasta este infracțiune de simplă acțiune, de pericol.

B. Subiecții infracțiunii. a. Subiect activ al infracțiunii este persoana care are obligația legală de întreținere (subiect activ calificat). Această obligație există numai între persoanele prevăzute de lege și dacă sunt întrunite condițiile cerute de art. 513 C. civ. (de exemplu obligația poate fi unilaterală, dar, cel mai adesea este bilaterală, constituind o obligație reciprocă de întreținere între soți, părinți și copii etc.)¹⁸

Subiectul activ al infracțiunii este circumstanțiat, în varianta de la alin. (1) putând fi doar persoana care are obligația legală de întreținere. Așa cum am văzut, o asemenea obligație există între soți, rudele în linie directă, frați și surori ori alte situații prevăzute de lege. În situația prevăzută la alin. (1) lit. c)¹⁹, fapta se comite doar de cel care, având o asemenea obligație legală de întreținere, trebuie să plătească altei persoane întreținere, ca urmare a unei hotărâri judecătorești. Nu poate fi deci subiect activ al infracțiunii persoana care are doar obligația convențională de întreținere, chiar dacă este obligat pe cale judecătorească să își execute contractul (într-o astfel de situație, litigiul rămâne civil)²⁰.

În varianta de la alin. (2), subiectul activ este o persoană condamnată printr-o hotărâre judecătorească să plătească prestații periodice persoanelor îndreptățite la întreținere din partea victimei infracțiunii. este avut în vedere așadar autorul unei infracțiuni contra unei persoane (de ex., omor, ucidere din culpă, dar și ultraj, ultraj judiciar în modalitatea loviturilor sau vătămărilor cauzatoare de moarte ori a omorului etc.), care a cauzat un prejudiciu cu caracter de continuitate, potrivit art. 1386 alin. (3) C. civ., situație în care se acordă prestații periodice persoanelor îndreptățite la întreținere, definite la art. 1390 C. civ. Partea responsabilă civilmente nu poate fi subiect activ al infracțiunii, chiar dacă a fost obligată în solidar cu inculpatul la plata prestațiilor respective, întrucât nu este persoană condamnată.

b. Subiectul pasiv al infracțiunii este persoana care este îndreptățită să primească întreținere de la subiectul activ, potrivit legii [în cazul prevăzut la alin. (1)] ori care este îndreptățită să primească întreținere de la victima unei infracțiuni al cărei

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Alexandru Boroș, *op. cit.*, p. 701.

¹⁷ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 471.

¹⁸ Alexandru Boroș, *op. cit.*, pp. 701-702.

¹⁹ Săvârșirea de către o persoană care are obligația legală de întreținere, față de cel îndreptățit la întreținere, a uneia dintre următoarele fapte: c) neplata, cu rea-credință, timp de 3 luni, a pensiei de întreținere stabilite pe cale judecătorească.

²⁰ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 471.

autor a fost condamnat prin hotărâre judecătorească, având în vedere dispozițiile art. 1390 C. civ.²¹ [pentru varianta de la alin. (2)]. Pentru existența infracțiunii, nu are importanță că subiectul pasiv este minor sau major, câtă vreme el are dreptul la întreținere²².

Subiect pasiv al infracțiunii este persoana îndreptățită la întreținere (subiect pasiv calificat)²³.

În raport cu situația concretă, subiectul pasiv poate deveni subiect activ al infracțiunii (de exemplu dacă părintele se îmbolnăvește grav, obligația de întreținere o au copiii de la o anumită vârstă).²⁴

2. Conținutul constitutiv.

A. *Latura obiectivă. a. Elementul material* al laturii obiective constă în diferite acțiuni sau inacțiuni alternative, și anume: părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor a celui îndreptățit la întreținere în varianta alin. (1), iar conform alin. (2), elementul material al infracțiunii se realizează prin neexecutarea, cu rea credință, a prestațiilor periodice stabilite prin hotărâre judecătorească²⁵.

„Părăsirea” este o acțiune de plecare, de îndepărtare de la domiciliu a persoanei obligate la întreținere și lăsarea persoanei îndrituite la întreținere fără mijloacele de întreținere necesare²⁶.

Totodată prin părăsire se mai înțelege plecarea de la locuința comună ori din apropierea persoanei îndreptățite la întreținere, lăsând-o fără mijloace de subzistență/ părăsirea poate consta și în conducerea subiectului pasiv într-un anumit loc și abandonarea lui (de ex. un bebeluș este lăsat în fața unei biserici)²⁷.

„Alungarea” constă într-o acțiune de izgonire, de îndepărtare de la locuința sa a persoanei îndreptățite la întreținere²⁸.

„Lăsarea fără ajutor” înseamnă adoptarea unei atitudini de pasivitate, de inacțiune din partea făptuitorului; chiar dacă cel îndreptățit la întreținere rămâne în locuință nu primește ajutorul de care are nevoie²⁹.

²¹ Art. 1390 **Persoana îndreptățită la despăgubire în caz de deces** „(1) Despăgubirea pentru prejudiciile cauzate prin decesul unei persoane se cuvine numai celor îndreptățiți, potrivit legii, la întreținere din partea celui decedat. (2) Cu toate acestea, instanța, ținând seama de împrejurări, poate acorda despăgubire și celui căruia victima, fără a fi obligată de lege, îi presta întreținere, în mod curent. (3) La stabilirea despăgubirii se va ține seama de nevoile celui păgubit, precum și de veniturile pe care, în mod normal, cel decedat le-ar fi avut pe timpul pentru care s-a acordat despăgubirea. Dispozițiile art. 1387-1389 se aplică în mod corespunzător.”

²² Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 472.

²³ Alexandru Boroi, *op. cit.*, p. 702.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 473.

²⁸ Alexandru Boroi, *op. cit.*, p. 702.

²⁹ *Ibidem*.

Prin „lăsare fără ajutor” se mai poate înțelege pasivitatea față de nevoile persoanei aflate în nevoie (de exemplu, care suferă de o infirmitate, de o boală care necesită tratament)³⁰.

„Neexecutarea cu rea-credință” reprezintă adoptarea unei atitudini pasive din partea celui obligat prin hotărâre judecătorească a prestațiilor periodice³¹.

Elementul material în modalitatea de la alin. (1) lit. a) este întregit de cerința esențială ca subiectul pasiv să fie expus la suferințe fizice sau morale. Suferințele fizice pot consta în lipsirea de hrană, medicamente, asistare zilnică în cazul persoanelor cu dizabilități, iar suferințele morale pot consta în grijile cu privire la mijloacele de trai ori posibilitatea de a avea o locuință, dar și în sentimentul de abandon pe care îl resimte subiectul pasiv (mai ales în cazul minorilor)³².

Doctrina³³ precizează că fiecare din aceste acțiuni este aptă de a caracteriza singură existența infracțiunii. Pentru realizarea laturii obiective în această variantă, nu este suficientă părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor a celui îndreptățit la întreținere; mai este necesar ca acesta să fi fost expus – ca o consecință a acestor acțiuni – la suferințe fizice sau morale. Dacă cel îndreptățit la întreținere nu este expus la suferințe fizice sau morale, fapta nu constituie infracțiunea de abandon de familie.

Cea de a doua modalitate [alin. (1) lit. b)] a elementului material al infracțiunii constă într-o inacțiune, omisiune, anume: *neîndeplinirea cu rea-credință a obligației de întreținere prevăzută de lege*. Este vorba de acele cazuri în care obligația de întreținere, care operează în virtutea legii, nu implică o determinare bănească sub forma unei pensii, ci prestarea directă a celor necesare traiului cotidian – alimente, îmbrăcăminte, medicamente – fără de care nu pot fi concepute viața de familie și relațiile dintre membrii acesteia³⁴.

Are dreptul la întreținere numai acela care se află în nevoie, neavând puțința unui câștig din muncă din cauza incapacității de a munci ori care nu are alte venituri.³⁵ În practica judiciară³⁶ s-a decis că faptul de a avea un venit lunar în calitate de pensionar nu exonerează pe fiu de obligația legală de întreținere, dacă venitul este insuficient pentru acoperirea nevoilor celui aflat în incapacitate de a munci.

A treia modalitate de realizare a elementului material al infracțiunii de abandon de familie [alin. (1) lit. c)] constă într-o inacțiune, și anume neplata timp de 3 luni a pensiei stabilite pe cale judecătorească. Termenul de 3 luni curge de la

³⁰ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 473.

³¹ Alexandru Boroș, *op. cit.*, p. 702.

³² Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 474.

³³ Alexandru Boroș, *op. cit.*, p. 702.

³⁴ *Idem*, p. 703.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Tribunalul Suceava, dec. pen. nr. 422/1972, în V. Papadopol, M. Popovici, *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975, apud Alexandru Boroș, op. cit.*, p. 703.

data la când hotărârea a rămas definitivă sau cu execuție provizorie privind pensia de întreținere. Dacă s-au plătit unele sume și apoi a încetat, termenul curge de la data ultimei plăți. O plată parțială echivalează cu o neplată, deoarece o asemenea plată nu mai este pensia stabilită de instanță.³⁷

Pentru existența infracțiunii, subiectul pasiv nu trebuie să facă dovada că nu avea alte mijloace de subzistență, întrucât legea nu cere producerea vreunui rezultat. În această modalitate, fapta poate fi asemănată cu o formă specială de nerespectare a hotărârilor judecătorești, reglementată distinct de legiuitor în cadrul infracțiunilor contra familiei. Prin hotărârea de condamnare care se pronunță în această cauză, nu se poate dispune obligarea din nou a inculpatului la plata întreținerii restante.³⁸

În varianta asimilată [art. 378 alin. (2) C. pen.] fapta se comite prin neexecutarea, cu rea-credință, de către cel condamnat a prestațiilor periodice stabilite prin hotărâre judecătorească, în favoarea persoanelor îndreptățite la întreținere din partea victimei infracțiunii.³⁹

Această variantă presupune ca situație premisă săvârșirea unei infracțiuni împotriva unei persoane care are obligația de întreținere, iar ca urmare a săvârșirii infracțiunii, acesta să nu își mai poată îndeplini obligațiile (spre exemplu, în cazul decesului victimei sau pierderii capacității de muncă). De asemenea, în urma condamnării făptuitorului de către instanța de judecată, aceasta trebuie să-l oblige la efectuarea unor prestații periodice în beneficiul persoanelor îndreptățite la întreținere din partea victimei infracțiunii⁴⁰.

Fapta reprezintă și în acest caz o formă specială de nerespectare a hotărârilor judecătorești. Așa cum arătam, pentru existența infracțiunii în această modalitate, este nevoie să existe o hotărâre de condamnare a unei persoane la plata unor prestații periodice către acele persoane care aveau vocația să primească întreținere din partea victimei infracțiunii (de ex. copii, părinți, soț/soție etc., în cazul infracțiunilor de omor, ucidere din culpă etc.). infracțiunea există și în cazul neplății unei singure prestații periodice. Nici în această situație, subiectul pasiv nu este ținut să facă dovada lipsei altor mijloace de subzistență⁴¹.

b. Urmarea imediată. Acțiunile sau inacțiunile ce se înscriu în cele trei variante ale abandonului de familie au ca urmare imediată lipsirea de întreținere la care are dreptul persoana față de care există obligația de întreținere și, deci, păgubirea sub acest raport a acestei persoane și producerea unei suferințe fizice sau morale⁴².

În această incriminare, urmarea imediată constă într-o stare de pericol pentru existența relațiilor de familie, prin punerea subiectului pasiv în situația de a fi lipsit

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 474.

³⁹ Alexandru Boroi, *op. cit.*, p. 703.

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 703-704.

⁴¹ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 475.

⁴² Alexandru Boroi, *op. cit.*, p. 704.

de mijloacele de întreținere ori de sprijinul moral la care este îndreptățit potrivit legii. Dacă în urma abandonului de familie comis în modalitățile de la alin. (1) lit. a) sau b), subiectul pasiv suferă și alte vătămări (de exemplu, fiind abandonat la marginea orașului, decedează din cauza frigului ori fiind părăsit fără hrana în locuință, suferă anumite vătămări ori decedează, se poate reține în concurs și infracțiunea de rele tratamente aplicate minorului (art. 197 C. pen.)⁴³.

Considerăm că, incriminarea abandonului de familie este una incompletă, pentru următoarele considerente: valoarea socială ocrotită pentru care să se rețină concursul – omorul din cadrul infracțiunilor contra persoanei – încadrarea juridică s-ar raporta la două valori ocrotite distinct prin norma astfel aplicată, iar acestea sunt protejate în mod principal prin norme penale distincte. Din acest argument deducem că norma juridică incriminatoare a abandonului de familie este una incompletă și care nu protejează membrii de familie și relațiile dintre aceștia într-un mod clar, precis și predictibil raportat la rezultatul care s-ar putea produce.

Pentru o încadrare juridică concretă și pentru reținerea întregii reprezentări faptice a făptuitorului, având în vedere felul în care el își reprezintă urmările produse prin părăsire, alungare sau lăsare fără ajutor, se poate reține infracțiunea de abandon de familie în concurs cu infracțiunea din art. 199 cu titlul marginal *Violența în familie*, Capitolul III *Infracțiuni săvârșite asupra unui membru de familie* din Titlul I *Infracțiuni contra persoanei*.

Propunerea aceasta ni se pare relevantă în cazul în care din urma săvârșirii abandonului de familie în forma de la alin. (1) lit. a) s-ar produce ca urmare imediată unul dintre rezultatele prevăzute în norma incriminatoare a violenței în familie, respectiv moartea (art. 188-189 C. pen.), suferințe fizice sau leziuni traumatice ori este afectată sănătatea unei persoane, a cărei gravitate este evaluată în zile de îngrijiri medicale de cel mult 90 de zile (art. 193 C. pen.), iar dacă din urma suferințelor fizice sau a leziunilor traumatice s-a cauzat subiectului pasiv calificat o infirmitate, leziuni traumatice sau afectarea sănătății persoanei membru de familie, care au necesitat pentru vindecare mai mult de 90 de zile îngrijiri medicale, un prejudiciu estetic grav și permanent, avortul, punerea în primejdie a vieții persoanei membru de familie.

c. *Legătura de cauzalitate*. Între acțiunea sau inacțiunea incriminată și producerea stării de suferință materială sau morală ca urmare a lipsei de ajutor, trebuie să existe o legătură de cauzalitate⁴⁴.

Dacă starea de lipsă de mijloace de întreținere materială sau morală se datorează altor cauze, bunăoară refuzul de a le primi de la cel ce este obligat a le oferi sau dispariției fără urmă a celui care avea dreptul la întreținere, urmată de ajungerea sa în stare de mizerie, în astfel de cazuri legătura de cauzalitate nu există, fiindcă nu există nici elementul material al infracțiunii.⁴⁵

⁴³ Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 475.

⁴⁴ Alexandru Boroi, *op. cit.*, p. 704.

⁴⁵ Vasile Dobrinioiu, Nicolae Conea, *Drept penal. Parte specială, Vol. II, Teorie și practică judiciară*, Ed. Lumina Lex, 2000, p. 465.

B. *Latura subiectivă* la abandonul de familie se caracterizează prin *intenție*, ca formă a vinovăției, dar între cele trei modalități ale infracțiunii apar o serie de deosebiri. Astfel, în ce privește prima modalitate – părăsirea, alungarea, lăsarea fără ajutor –, vinovăția se caracterizează atât prin intenție directă, cât și prin intenție indirectă. Celelalte două modalități ale infracțiunii se caracterizează sub aspect subiectiv, printr-o omisiune cu *rea-credință*. Această precizare, „*rea-credință*”, indică intenție legiuitorului de a sancționa numai infracțiunea intenționată (directă, indirectă) nu și pe cea din culpă⁴⁶.

Dacă omisiunea nu este cu *rea-credință*, adică neintenționată, nu va exista infracțiune⁴⁷.

Nu este realizat conținutul infracțiunii de abandon de familie nici în situația în care neplata pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească este urmarea stării de arestare (în altă cauză) a celui obligat la întreținere ori este militar în termen, internat în spital etc., deoarece aceasta exclude condiția impusă de textul incriminator ca neplata să fie urmarea *relei-credințe*. De asemenea, nu există *rea-credință* atunci când cel obligat la plata pensiei de întreținere, deși nu a plătit-o, a locuit în perioada respectivă împreună cu mama copilului și cu acesta s-a îngrijit de minor, furnizându-i cele necesare traiului⁴⁸.

Sanționare.

Infracțiunea de abandon de familie se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

Particularități. Din urma tratării pe cale doctrinală a temei noastre, lecturând norma incriminatoare a *abandonului de familie* ne-am întrebat dacă incriminarea este una completă, observând că, probabil superficial, din urma modalității normative din art. 378 alin. (1) lit. a) C. pen., este posibil ca după ce subiectul pasiv calificat este părăsit, alungat, lăsat fără ajutor este expus suferințelor fizice sau morale, în cazul în care acesta urmează a deceda sau a suferi răni, vătămări corporale sau alte probleme care se materializează prin zile de îngrijiri medicale, și totodată suferințele astfel dobândite de subiectul pasiv calificat să fie el însuși obiect material al infracțiunii, avându-se în vedere protecția juridică a persoanei, a integrității corporale sau sănătății persoanei, ne-am pus problema, după ce am constatat că norma juridică a abandonului nu protejează familia și relațiile dintre membrii săi în mod complet, datorită prevederii în dispozițiile Codului penal doar a unor forme tip a infracțiunii, cât și datorită faptului că incriminarea abandonului de

⁴⁶ Alexandru Boroș, *op. cit.*, p. 704.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Vasile Dobrinoiu, Nicolae Conea, *op. cit.*, p. 466.

familie a fost preluat astfel cum el era incriminat în vechea reglementare, cât și datorită faptului că prin incriminarea abandonului de familie nu este prevăzut, după ce starea de pericol s-a realizat, rezultatul potent a se produce datorită unor circumstanțe obiective – subiect pasiv calificat minor, interzis judecătoresc, persoană aflată în stare de dependență față de subiectul activ calificat datorită infirmității sale, persoană în vârstă cu handicap locomotor sau alte asemenea situații în condiții insalubre, abandonat la marginea drumului, sentiment de panică manifestat din urma alungării și adăpostirea într-un loc neizolat termic pe timp de iarnă etc., și altor circumstanțe subiective – capacitatea subiectului activ calificat de a prevedea rezultatul potent a se produce dacă persoana aflată în nevoie este părăsită, abandonată sau lăsată fără ajutor materializată printr-un rezultat incriminat în Codul penal în infracțiunile contra persoanei.

Astfel, luând în considerare modalitatea faptică din art. 378 alin. (1) lit. a) C. pen., dacă prin aceasta se produce unul dintre rezultatele de mai sus, prevăzute de legiuitor în alt mănunchi de infracțiuni, excluzând omisiunea legiuitorului în ceea ce privește ca prin aceasta să se protejeze doar relația socială legată de întreținere (obligație în natură, care fiind săvârșită duce doar la crearea unei stări de pericol pentru subiectul pasiv calificat protejat) și neexcluzând ca prin aceasta să nu se aibă în vedere rezultatele care se pot produce, în formă agravată, datorită circumstanțelor atât obiective (de vreme, de mediu, dezvoltarea psiho-fizică și intelectuală a subiectului pasiv calificat) cât și subiective (reprezentarea faptuitorului că prin abandonul său persoana să nu-și poată proteja viața, sănătatea, integritatea fizică, se poate reține concursul de infracțiuni dintre abandonul de familie forma de la alin. (1) lit. a) cu producerea rezultatului incriminat în norma din art. 199 C. pen., care din punctul nostru de vedere sunt legate cauzal de producerea rezultatului uneia dintre infracțiunile absorbite din incriminarea violenței în familie, chiar dacă nu sunt săvârșite acțiuni de violență în mod direct asupra membrului de familie – subiect pasiv calificat.

Considerăm că legiuitorul prin Codul penal protejează valorile sociale în ansamblul său și nu distinct. Chiar dacă legea penală este de strictă interpretare și aplicare, considerăm că nu poate fi exclusă aplicarea în concurs a celor două incriminări din art. 378 alin. (1) lit. a) și art. 199 C. pen. doar pentru faptul că infracțiunea de abandon este de pericol omițând rezultatul care este potent a se produce⁴⁹ (moartea, vătămare corporală etc). Totodată pentru claritate în protejarea

⁴⁹ Este posibil ca în această formă, infracțiunea incriminată în 378 C. pen. să dobândească din urma producerii rezultatului caracterul unei infracțiuni de rezultat, cu transformarea acesteia dintr-o infracțiune de simplă acțiune într-una materială?

Luând în considerare aplicarea concursului în reținerea modalităților faptice și a urmărilor produse, singura modalitate prin care abandonul de familie poate dobândi caracterul unei infracțiuni de rezultat este ca rezultatul – moartea, suferințele fizice care necesită pentru vindecare zile de îngrijiri medicale, prejudicii estetice și altele asemenea (art. 188, 189, 193-196 C. pen.) să fie incriminate prin intervenirea unui eveniment legislativ în incriminarea abandonului de familie (Legea nr. 24/2000

valorilor sociale nu poate fi exclusă aplicarea art. 199 C. pen. deoarece este o incriminare specifică ce face ca în circumstanțierea sa, a fi membru de familie, să reprezinte o situație agravată, această coroborare, cu situația membrului de familie, art. 378 alin. (1) lit. a) C. pen. și art. 199 C. pen. să ducă la o bună protejare a valorii sociale.

În ceea ce privește reținerea concursului dintre art. 378 alin. (1) lit. a) și art. 199 C. pen., nu se poate vorbi de încălcarea principiului *ne bis in idem*, aceasta deoarece, în forma actuală a reținerii infracțiunii de abandon de familie, fiind infracțiune de simplă acțiune înseamnă că starea de pericol s-a realizat din momentul alungării, părăsirii sau a lăsării fără ajutor, iar în ceea ce privește infracțiunea de violență în familie, fiind o incriminare absorbantă a incriminărilor expres enumerate înseamnă producerea rezultatului incriminat cu condiția ca el să fie produs sau fapta să fie săvârșită asupra unui membru de familie. Totodată, abandonul de familie, nu este o norma specială față de violența în familie, neputându-se aplica *specialia generalibus derogant* (avându-se în vedere sistematizarea normelor în dispozițiile Codului penal) pentru următoarele considerente:

a) Incriminarea violenței în familie este eminentă o incriminare de rezultat, iar abandonul de familie este o incriminare de pericol;

b) Reținerea violenței în familie în concurs cu abandonul de familie se ia în considerare pentru faptul că incriminarea abandonului de familie nu are în conținutul său constitutiv și o variantă agravată, ci doar forme tip ale abandonului cu multiple modalități faptice însă cu un singur rezultat, starea de pericol pentru valoarea socială ocrotită;

c) Reținerea violenței în familie în concurs cu abandonul de familie face ca un rezultat (moartea, vătămarea corporală etc.) să poată fi prevăzut și evitat pentru valoarea socială ocrotită, iar în cazul în care rezultatul este acceptat, el să poată fi sancționat ca atare, rezultatul fiind în legătura cauzală cu acțiunea de alungare, părăsire sau lăsare fără ajutor din incriminarea abandonului de familie.

Aflându-ne pe tărâmul a două tipuri de incriminări, cu factorul comun al membrului de familie, incriminări care creează pentru familie în mod nemijlocit stare de pericol (art. 378 C. pen.), iar în cazul celeilalte, care lasă să se prevadă un rezultat grav, ele pot și trebuie să fie considerate împreună, nu prin *verbum regens* din art. 199 C. pen., ci prin urmarea imediată – rezultatul (moartea, vătămarea corporală etc.) – produs valorii secundare, **persoanei**, și în principal *membrului de familie* (ca valoare socială ocrotită prin norme juridice penale).

privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative prevede în art. 58 (1) După intrarea în vigoare a unui act normativ, pe durata existenței acestuia pot interveni diferite evenimente legislative, cum sunt: modificarea, completarea, abrogarea, republicarea, suspendarea sau altele asemenea. (3) Evenimentele legislative pot fi dispuse prin acte normative ulterioare de același nivel sau de nivel superior, având ca obiect exclusiv evenimentul respectiv, dar și prin alte acte normative ulterioare care, în principal, reglementează o anumită problemă, iar ca măsură conexasă dispun asemenea evenimente pentru a asigura corelarea celor două acte normative interferente).

Un alt argument pentru a nu se lua în considerare *ne bis in idem*, considerăm că în sistemul Codului penal violența în familie ia în considerare protejarea membrilor de familie ca persoane care o compun, infracțiune din Titlul I, specificitatea normelor din acest titlu fiind dată de rezultatul produs, pe când abandonul de familie face parte din Titlul VIII, specific acestui titlu fiind starea de pericol pe care o creează pentru valoarea socială ocrotită.

În ceea ce privește forma de vinovăție, avându-se în vedere că se creează prin abandon o stare de pericol, abandon săvârșit cu intenție directă, în cazul producerii rezultatelor incriminate în art. 199 C. pen., forma de vinovăție este intenția indirectă deoarece făptuitorul prevede rezultatul faptei sale și, deși nu-l urmărește, acceptă posibilitatea producerii lui.

Pentru că am întâlnit dificultăți în argumentare pe tărâmul specificului incriminării ca fiind de simplă acțiune sau materială, considerăm că incriminarea abandonului de familie este una incompletă, deoarece nu prevede în întregime rezultatul posibil a se produce și a se preîntâmpina pentru a preveni un rezultat⁵⁰.

Astfel, fără a fi prea îndrăzneți, *de lege ferenda* ar trebui ca norma juridică incriminatoare să distingă starea de pericol creată de valoarea socială ocrotită prin includerea în text a obligației de a se presta în natură obligația de întreținere, iar în cazul în care din urma părăsirii, alungării sau lăsării fără ajutor a subiectului pasiv calificat ar rezulta moartea, vătămarea corporală sau alte asemenea prejudicii care necesită îngrijiri medicale indiferent de numărul zilelor de îngrijiri medicale să se instituie o formă agravată prin care din urma acțiunii/inacțiunii să se dea normei caracter de infracțiune de rezultat și totodată să i se instituie un regim sancționator adecvat. Având în vedere acestea pentru claritatea textului de lege și predictibilitatea acestuia producerea morții să fie incriminată într-un alineat distinct datorită gravității rezultatului produs; iar în cazul vătămării corporale, prin producerea unuia din rezultatele din norma de incriminare având în vedere rezultatul produs, să se instituie și acestuia un regim juridic sancționator adecvat.

În ultimă fază, dacă legislația ar fi astfel perfectată, în ceea ce privește încadrarea juridică nu s-ar mai reține forma agravantă a infracțiunilor prin aplicarea regimului juridic sancționator în caz de concurs și forma agravată a infracțiunii de violență în familie, ci avându-se în vedere norma specială în cazul încadrării în forma prescrisă de noi s-ar realiza o bună încadrare juridică a faptei, iar valoarea socială ocrotită prin norma de incriminare s-ar bucura de o mai bună protecție.

⁵⁰ În primă instanță legea penală este primul liant spre prevenirea crimelor. În mod subsidiar legea penală este prima normă care vine să combată factorul criminal în societate. Toate acestea sunt justificate prin faptul că norma juridică penală este una care prevede o conduită interzisă, revenind subiectului căruia i se adresează să se conformeze regulii generale (norma juridică de conformare), iar în cazul în care conduita prohibită a fost săvârșită de subiect căruia i se adresează, norma juridică se individualizează și lasă loc nașterii raportului juridic de conflict, născut între subiectul activ, pe de o parte, și stat ca protector al tuturor valorilor sociale.

Propunem următoarea formă:

(2) Dacă din urma săvârșirii faptei în forma prevăzută în (1) lit. a) rezultă moartea celui îndreptățit la întreținere, fapta se sancționează conform art. 188 la care se adaugă un spor de o pătrime.

(3) Dacă din urma săvârșirii faptei în forma prevăzută în alin. (1) lit. a) se produce unul din rezultatul prevăzut în art. 193 și 194 , fapta se sancționează cu pedeapsa prevăzută de acestea din urmă la care se adaugă un spor de o pătrime.

(4) În cazul formelor de la alin. (2) și (3) acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu.

Bibliografie

I. Cursuri, monografii, tratate

1. Alexandru Boroi, *Drept penal. Parte generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2017
2. Alexandru Boroi, *Drept penal. Parte specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2014
3. Ilie Pascu, Mirela Gorunescu *Drept penal. Parte specială*, Ed. Hamangiu, București, 2008
4. Cristina Rotaru, Andra-Roxana Trandafir, Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială II*, Ed. C.H. Beck, București, 2018
5. Vasile Dobrinoiu, Mihai Adrian Hotca, Mirela Gorunescu, Maxim Dobrinoiu, Ilie Pascu, Ioan Chiș, Costică Păun, Norel Neagu, Mircea Constantin Sinescu, *Noul Cod Penal comentat. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2014
6. Vasile Dobrinoiu, Nicolae Conea, *Drept penal. Parte specială, Vol. II. Teorie și practică judiciară*, Ed. Lumina Lex, 2000

II. Legislație

1. Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative
2. Codul penal⁵¹
3. Codul civil⁵²
4. Constituția României

⁵¹ Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009.

⁵² Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicat, M. Of. nr. 550 din 15 iulie 2011.